

B.N. Rizayev, A.H. Axmadov

JAHON ARXIVLARI TARIXI

(XVII asrning 60 yillari XX asr boshlarida Yevropa)

“KAMOLOT” nashriyoti
Buxoro 2023

UO‘K: 94 (470)

KBK: 79.3

R 49

Rizayev Baxtiyor Nazarboyevich, Axmadov Amonkeldi Hasanovich. Jahon arxivlari tarixi (XVII asrning 60 yillari XX asr boshlarida Yevropa) / [Matn]: o‘quv qo‘llanma / B.N.Rizayev, A.H.Axmadov - Buxoro : “BUXORO DETERMINANTI” MCHJning Kamolot nashriyoti, 2023. - 108 b.

Mazkur qo‘llanmada XVII asrning 60 yillari XX asr boshlarida Yevropada arxiv ishi tarixi, arxiv muassasalari faoliyati masalalariga to‘xtalib o‘tilgan. Bu davrda Yevropada arxiv sohasidagi o‘zgarishlar yutuqlar va muammolar tizimli ravishda bayon etilgan.

O‘quv qo‘llanma Arxivshunoslik yo‘nalishi bo‘yicha tahsil olayotgan talabalar hamda arxiv xodimlari uchun tavsiya etiladi.

Mas‘ul muharrir:

Haitov Sh.A. - Buxoro davlat universiteti “Jahon tarixi” kafed-rasi, tarix fanlari doktori, professor

Taqrizchilar:

Murodov S.A - Buxoro muhandislik texnologiya instituti Ijtimoiy fanlar kafedrasi dotsenti, f.f.f.d (PhD).

Ahmadov A.A - Buxoro davlat universiteti “Arxeologiya va Buxoro tarixi” kafedrasi katta o‘qituvchisi, t.f.f.d. (PhD).

ISBN: 978-9910-734-14-6

Ushbu o‘quv qo‘llanma Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirligining “29” maydagi “232” sonli buyrug‘iga asosan nashrga ruxsat berildi. Ro‘yxatga olish raqami 232-707.

© “KAMOLOT” nashriyoti

© Rizayev Baxtiyor Nazarboyevich

© Axmadov Amonkeldi Hasanovich

SO‘ZBOSHI

Yangi davrda Yevropa ijtimoiy-iqtisodiy hayotida keskin o‘zgarish sodir bo‘ldi. Yevropa davlatlari, Sharq mamlakatlarni iqtisodiy jihatdan ortda qoldirdi. Savdo-sotiqda monopol huquqni qo‘lga kiritilishi, Yevropada yangi kapitalistik tuzumni boshlab berdi. XVIII-XX asrlarda vujudga kelgan vaziyat arxiv faoliyatini ham isloh qilishni taqoza qilardi.

XVIII asrda Yevropa mamlakatlari arxiv sohada sezilarli o‘zgarishlar qilishga muvofaq bo‘lishdi. Dastlabki harakatlar arxivlarni markazlashtirish uchun qilingan. O‘z faoliyatini yakunlangan davlat muassasalari rasmiy hujjatlari markazlashtirila boshlandi, yagona arxiv boshqaruv organini shakllantirish ishlariga e‘tibor qaratildi. Yangi davr Yevropa davlatlari hukmron doiralari va tarix fani talablari, arxiv ishiga yangi mexanizimlarni joriy qilishga undadi. Yuzaga kelgan ehtiyoj tufayli sohada izichil islohatlar amalga oshirila boshladi.

Islohatlar haqida so‘z yuritar ekanmiz, dastlab, arxiv sohasi huquqiy ba‘zasini shakllantirish va mustahkamlashga e‘tibor qaratilganini ta‘kidlash lozim. Amalga oshirilishi ko‘zda tutilgan ishlarni o‘z ichiga olgan dasturlar ishlab chiqildi va amaliyotga joriy qilindi. Sohadagi o‘zgarishlar, kadrlarga bo‘lgan ehtiyojni ortishiga sabab bo‘ladi. Bu muammoni hal qilish maqsadida, Yevropaning bir necha davlatlarida, arxivistlar tayyorlashga ixtisoslashgan o‘quv muassasalari tashkil etilgan. O‘quv muassasalari moddiy-texnik ba‘zasi, o‘quv adabiyotlari, o‘quv rejalari kabi muhim masalalar asosiy muammoga aylangan. Shuningdek, arxiv hujjatlarni saqlashni umumiy qoidalari ishlab chiqildi. Materiallarni talab darajasida saqlashga mo‘ljallangan maxsus binolar barpo etila boshlandi. Arxiv sohasiga oid turli ishlar nashr qilinishi bilan arxiv ishi fan sifatida shakllanib ulgurdi.

O‘rta asrlar bilan taqqoslanganda, yangi davr Yevropada arxiv sohasi juda katta yutuqlarga erishdi. Biroq, amalga oshirilishi ko‘zda tutilgan barcha vazifalar, bir tekis, oxirigacha, amalga oshirilgan deb aytish mushkul. Aksariyat Yevropa mamlakatlarida, sohani rivojlantirish ishlari obe‘ktiv va subektiv sabablarga tufayli amalga oshmay qoladi. Markazlashtirish ishlarini faqat davlat muassasalari kesimidagina amalga oshirishga erishildi. Mahalliy arxivlar esa taqdir

hukmiga havola etilgan. Lekin, hujjatlarni saqlash va yuritish borasidagi yangi metodlar qo'llanilishi, boshqa arxivlarga ham sezilarli ijobiy ta'sir qildi.

Yangi davrda Yevropa mamlakatlarida davlat arxivlaridan (markaziy, mahalliy) tashqari, ko'plab xususiy arxivlar: munsipal (shahar), cherkov, monarxlar, universitetlar, ilmiy jamiyatlar, siyosiy partiyalar, xususiy mulk egalari, savdo, sanoat, transport va boshqa arxivlar mavjud bo'lgan.

Yuqorida keltirilgan nodavlat arxivlar, mustaqil faoliyat yuritgan. Arxiv sohasini rivojiga davlat arxiv muassasalari tashabbuslari, tarixiy shart-sharoit, siyosiy tuzum va iqtisodiy taraqqiyot omillar ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

Rahbariy adabiyotlar:

1. Мирзиёев Ш. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. - Тошкент: “Ўзбекистон”, 2016. -56 б.
2. Мирзиёев Ш. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга кураамиз. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2017. -488 б.
3. Мирзиёев Ш. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттироб, янги босқичга кўтарамиз. I жилд. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2017.-592 б.
4. Мирзиёев Ш. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. II жилд. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2018. - 508 б.
5. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. // Ўзбекистон овози. 2018 йил, 29 декабрь -№ 121-122.
6. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. - Тошкент: “Ўзбекистон”, 2019. -64 б.
7. Мирзиёев Ш. Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. III жилд. –Тошкент: “Ўзбекистон”, 2019. - 406 б.
8. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. 2020 йил 24 январь. // <https://president.uz/uz/lists/view/3324>

Asosiy adabiyotlar:

1. Алексеева Е.В., Афанасева Л.П., Бурова Е.М. // под редакци профессор 2.Козлова В.П., Архивоведения. – М.: ПрофОбрИЗдат, 2002.
- 3.Бржостовская Н.В. Архивное дело в странах Европы и Америки в период капитализма. Т-2. – М., 1957.
- 4.Бржостовская Н.В. Архивы и архивное дело в зарубежных странах (история и современная организация). Учебная пособия. – М.: МГИАИ, 1971.
- 5.Карапетыанс И.В. Экономические архивы Западной Европы и США до начала XX века. – М., 1997.
- 6.Советская Историческая Энциклопедия. Архивы. Т-1. – М., 1965.
- 7.Choriyev Sh.Sh. Arxivlarning umumiy tarixi va hozirgi zamon jahon yetakchi arxivlari. O‘quv-uslubiy majmua. – T., 2010.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Вопросы критики, методологии и теории буржуазного архивоведения Сб. ст. – М., 1980.
2. Иофе В.Г. Всеобщая история архивов и ведущие архивы современного мира. // Методическое пособие для направления бакалавриата «Архивоведение». Пособие рекомендовано к изданию Научно-Методическим Советом Национального Университета Узбекистана им. Мирзо Улугбека 29 декабря 2009 г., протокол № 5. – Т.: 2009.
3. Ковалчук Н.А. Научно-справочный аппарат в архивах буржуазных стран. (Франция, Англия, США): Учебное пособие. – М., 1973.
4. Маяковский И.Л. Архивы и архивное дело в иностранных государствах. Вып. 1: Архивы и архивное дело в рабовладельческих государствах в эпоху феодализма: Учебное пособие. – М., 1959.
5. Самоквасов Д.Я. Централизация государственных архивов в Западной Европе в связи с архивной реформой в России. – М., 1899.
6. Самоквасов Д.Я. Централизация государственных архивов; Архивное дело на Западе. – М., 1900.
7. Старостин Е. В. Архивное дело во Франции. – М., 1984.
8. Старостин Е.В. Зарубежная буржуазная историография архивоведения – М., 1986.
9. Старостин Е.В, Чудиновский В.А. Архивы и архивное дело в зарубежных странах: Вып. 1. – Свердловск, 1991.
9. Qurbongaliyeva R. O‘rta asrlar tarixi. O‘quv qo‘llanma. T.: “O‘qituvchi” 1989.
10. Semyonov V.F. O‘rta asrlar tarixi T: “O‘qituvchi” 1973.
11. История средних веков. Т-1 Под. Ред. С.П.Карпова М.: “Высшая школа” 2003.
12. Salimov T. Jahon tarixi (Yevropa mamlakatlari. V-XV asrlarda) T.: “Universitet”, 2014.
13. O‘zbekiston Respublikasining “Arxiv ishi to‘g‘risida”gi Qonuni. 2010 yil, 15 iyun.
14. www.ziyonet.net
15. www.history.ru
16. www.archiv.ru

MUNDARIJA

So‘z boshi.....	3
Mavzu: XVII asr o‘rtalari va XX boshlarida Fransiyada arxiv ishi.....	5
Mavzu: Yangi davrda Belgiyada arxiv ishi.....	21
Mavzu: Yangi davrda Gollandiya arxivlari.....	30
Mavzu:XVII-XX asr Angliyada arxiv ishi.....	39
Mavzu: XVII-XX asrlarda Italiyada arxiv ishi.....	51
Mavzu: XVIII-XIX asrlarda Germaniyada arxiv ishi.....	64
Mavzu:Yangi davr Ispaniyada arxiv ishi.....	73
Mavzu: Avstro-Vengriyada arxiv ishi.....	85
Mavzu: Vengriyada arxiv ishining rivojlanishi.....	95
Xulosa.....	99
Glosariy.....	103
Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.....	105

B.N. RIZAYEV, A.H. AXMADOV

JAHON ARXIVLARI TARIXI

(XVII asrning 60 yillari XX asr boshlarida Yevropa)

Muharrir:

E.Eshov

Tex. muharrir:

D.Abduraxmonova

Musahhih:

M.Shodiyeva

Badiiy rahbar:

M.Sattorov

Nashriyot litsenziyasi № 022853. 08.03.2022.

Original maketdan bosishga ruxsat etildi: 05.11.2023. Bichimi 60x84. Kegli 16 shponli. “Times New Roman” garnitura 1/16.

Ofset bosma usulida. Ofset bosma qog‘ozi.

Bosma tabog‘i 6,75. Adadi 100. Buyurtma № 175.1

KAMOLOT

**“BUXORO DETERMINANTI” MCHJ
bosmaxonasida chop etildi.**

Buxoro shahar Namozgoh ko‘chasi 24 uy

Tel.: + 998 91 310 27 22